

XVI
F19

M. ANTONII MVRETI
AD PIVM V. PONT. MAX.
ORATIO

ILLVSTRISSIMI ET EXCELLENTISSIMI

Principis Alfonsi II. Ferrariae

Ducis nomine

H A B I T A R O M A E

V. K A L. Q V I N C T I L E S

A N N O M. D. L X V I.

R O M A E

*Apud Iulium Bolanum de Accoltis, in banchis
in via Paulina. 1566.*

M. ANTONI M. V. R. E. T.
AD RIVUM Y. PONTANUM
O R A T I O

ILLUSTRISSIMO ET EXCELLENTISSIMO
Thomae Josephi II. Francisci

H A B I T A T I O N E

Y. R. A. L. G. V. I. N. C. I. T. A. T. I. S.

ANNO M. DC. LXXV.

R. 99071

N communi omnium Christianorum principum gaudio, quo eos exoptatissima summi honoris ad te concordibus horum amplissimorum patrum suffragijs delati fama cumulavit, Pie V. Pontifex Maxime, si precipuam quandam ac prope singularem Alfonsi secundi Ferrariae Ducis laetitiam extitisse dixerem, vereor ne quis id magis ex veteri, & quotidiana omnium consuetudine, quam quòd ipsi praeter ceteros gratum id ac iucundum acciderit, à me dictum arbitretur. Ita enim iam usitatum est, ut omnibus pontificibus, omnium principum nomine eadem illa dicantur, ut & eos qui audiunt verisimile sit ea modo sibi uideri audire, quae cuilibet alij eundem adeptum honorem dicerentur: & ij qui dicunt non tam ex suo sensu orationem depromere, quam ex vetere aliquo libro solemnem, & certis conceptam verbis gratulandi summis Pontificibus formulam recitare videantur. Neque vero dubitari potest, quin aequissimum atque honestissimum sit, quemcumque hic amplissimus ordo ad ecclesiae gubernacula admouerit, quando totum illud negotium non humanis consilijs sed diuini spiritus instinctu atque afflatu administrari certissimum est, eius ut ceteri quoque principes libentissimis animis imperium accipiant, auctoritatem agnoscant, leges obseruent, se suaq; omnia

eius potestati tradant ac permittant: eum denique qui deo maxime placuit, sibi quoque gratissimum acceptissimumque esse profiteantur. Sed tamen & longe alia illa est animorum alacritas, cum homines eum quicumque sibi rector diuinitus datus est libenter accipiunt: alia cum, quem semper ipsi eo munere dignissimum iudicarent, quemque semper toto pectore optauerant, eum diuino quoque iudicio probatum vident: & quamquam omnium publice interest qualis sit pontifex: non est tamen obscurum esse quosdam populos quosdamque principes, quorum id priuatim multis de causis maxime intersit. Ex quibus ut unum esse Alfonso secundum Ferrariae Ducem omnes homines intelligant: neque vulgarem illam aut mediocrem laetitiam fuisse qua ipse accepto pontificatus tui nuntio perfusus est, idque eo dici non quod ita dici soleat, sed quod verissimum sit: constitui, si per te liceat, Beatissime Pater, primum quidem breuiter exponere, cur tibi potissimum boni omnes communibus votis istum honorem mandari & optauerint, & optare debuerint, deinde vero quas priuatim causas Alfonso habuerit propter quas eximiam quandam ex eo perceperit voluptatem. Sed quoniam prior orationis meae pars explicari aliter non potest, quin de tuis laudibus nonnulla dicantur, idque cum aliqua tua molestia fieri necesse est: propterea quod ut quisque laude dignissimus est, ita minime libenter laudes suas audire confuevit, supplex à te etiam, atque

etiam

etiam peto hanc veniam pater optime ac sanctissime, ut quae de virtutibus tuis toto orbe iampridem sparsa ac disseminata sunt, ea me strictim ac modice attingere, ac delibare patiaris. Vos autem patres amplissimi oro atque obtestor, ut si me sublimia humiliter, ampla tenuiter, illustria inornate tractantem & ex innumerabilibus quae ad dicendum suppetunt, plurima praetermittentem, pauca proponentem, verius quam exponentem audietis, cogitetis cum animis vestris, neque posse quemquam in tam ubere materia omnia persequi, neque ea quae satis per se splendida, & magnifica sunt, ornatu verborum indigere, & mihi eam in primis cautionem adhibendam fuisse ne sanctissimi eiusdemque modestissimi Principis patrisque nostri aures quanquam verissimis, & omnium sermone celebratissimis, inusitatis tamen, & longe multumque supra exempla vulgaria positae laudibus suis offenderentur. Atque equidem Beatissime pater ut mea tibi quantum in me situm est minime molesta sit oratio, abducam, & auocabo eam à persona tua et de te reticens rem tantum ipsam excutendam considerandamque proponam. Si quis igitur reperiretur qui ab ipso ineuntis aetatis principio illud arduum ac cum labore ad virtutem directum iter ingressus hoc robore animi, atque hac indole continentiae esset, ut omnia blandimenta voluptatum respiciens, & aspernans, nihil in vita expetendum aut magnificiendum putaret, nisi quod esset cum laude & cum dignitate coniunctum, sequens iam tum à corpore quam maxime abstrahens ad divi-

narum rerum cognitionem cura omni studio que raperetur: quis non facile auguraretur ex illa herbescentis adhuc seque paulatim exerentis ingenij teneritate magnas aliquando virtutis ac sapientiae fruges extituras? Quod si idem cum se paulum iam corroborasset, ut plane liber ab omnibus impedimentis iter sibi destinatum expeditius conficeret, secederet, segregaretque se à commercio vulgi, et solitariam vitam amplexus nomen daret in eam sodalitatem qua ex quo primum instituta est perpetuum quoddam inexhaustae fecunditatis seminarium hominum et doctrina, et virtute praestantium fuit, quis non in ea spe quam iam antea concepisset magis, ac magis confirmaretur? Iam vero si multos annos in eodem ordine ita vixisset, ut non aequalibus modo suis, aut minoribus natu, sed ipsis senioribus exemplum innocentiae, et integritatis esset, nullam unquam ullius turpitudinis aut flagitij ne tenuissimam quidem suspicionem dedisset, neque in castigandis aliorum delictis remissus esset, et tamen alijs omnibus facilius ignosceret quam sibi: pium ac iustum bellum indixisset cum omnibus vitijs, tum praecipue pravis, et verae, ac catholicae religioni contrarijs opinionibus, multos mortales aut errore lapsos aut ab alijs in fraudem inductos reuocasset in viam: obstinatos, et pertinaces, ne eorum contagio bonis obesset, repressisset legum habenis, et omnes vires suas ad eos exterminandos contulisset, eiusque rei causa nullam offensionem, nullam simultatem, nullum odium,

òdium, nullam denique capitis dimicationem sibi unquam defugiendam putasset: nemo, ut opinor, inueniretur qui non tantum illud virtutis & constantiae lumen in excelsò aliquo, & illustri loco collocandum arbitraretur. Ad haec omnia si iudicium & auctoritas acris alicuius, ac seueri pontificis accederet, qui nulla prorsus alia re quàm illa praestanti uirtute commotus eum uirum de quo loquimur, nihil tale ambientem ac ne cogitantem quidem, in sacrosanctum Cardinalium collegium adscisceret, isq; se in illo dignitatis gradu constitutus eundem toto decennio praestaret quem in alijs vitae partibus praestitisset, quis non ei bonus pontificatum maximum spe & votis omnibus destinaret? quis non omnes Christiani nominis & animi prouincias gaudio triumphaturas, florentesq; ac beatas futuras, tali sibi dato gubernatore consideret? Si haec in extremis Galliae, aut Hispaniae, aut etiam remotioris alicuius prouinciae finibus dicerem, pro certo tamen haberem cognitum iri ab omnibus te Pie Quincte eum esse, quem mea iam dudum notaret, ac designaret oratio. Nam quae tandem vitae tuae pars non eiusmodi fuit, ut in ea cum semper reperirent boni quod imitarentur, nihil reperire possent improbi quod calumniarentur? Maiori tu & tranquilliore animo paupertatem tulisti, quàm ceteri diuitias ferunt. Nunquam tu honores secutus es: sed recto semper itinere gradientem, & de sola uirtute sollicitum, de alijs rebus non laborantem, ipsi te ultro sunt honores consecuti

consecuti. Nihil te Cardinalatus dignitas immutavit: nisi quòd ut tua virtus à pluribus cognosceretur effecit: eandem quam priuatus comitatem atque affabilitatem, eundem cultum, eandem vitae ac disciplinae severitatem retinuisti. Una erat omnium vox neminem esse qui maiori libertate sententiam diceret, qui minus ad gratiam loqueretur, qui quae vera rectaq; erant constantius aut animosius tueretur. Itaque non in sermone tantum, sed in vultu ipso ac nutu tuo magna inesse putabatur auctoritas. Tanto igitur & tam repentino omnium consensu pontifex renuntiatus es, ut si cui forte adhuc dubium fuerat, hominum ne iudicio, an diuino numine summi pontifices crearentur, quod tamen nemini unquam bono dubium fuit, ea tota dubitatio proximis comitijs sublata esse videatur. Non enim fumosae maiorum imagines, non inuidiosa diuitiarum magnitudo, non eblanditae principum commendationes viam tibi ad pontificatum munierunt: eadem illa virtus quae te ab ipsis incunabulis susceptum perpetuo comitata erat, serius omnino, & votis nostris, & meritis tuis, sed tamen in isto te tandem celsissimo dignitatis inter homines deo proximae solio suis ipsamet manibus collocavit. At haec quidem omnia omnibus Christianis & principibus, & populis ingentem laetitiam attulerunt: quas autem causas habuerit Alfonso secundus cur ex eo praecipuum quoddam gaudium caperet, sequitur ut exponam. Non est dubium quin totius Christianae Reipublicae

publicae intersit quamoptimos pontifices creari, sed tamen id magis quodammodo pertinet ad eos populos qui reguntur ab ipso pontifice, quàm ad illos qui procul positi etiam si in ijs quae ad religionem pertinent pontificis imperio parent, in ceteris tamen à regibus alijsue principibus gubernantur: itidemq; inter principes, magis ad eos, qui sunt in fide ac clientela ecclesiae, quàm ad eos quibus nulla talis intercedit cum hac sancta, & apostolica sede coniunctio. Cum igitur antiquissima, & nobilissima principum Estensium familia & antiquitus à Pontificibus Romanis Ferrariam acceperit, & ab eisdem ducali nomine atque auctoritate decorata fuerit, semperq; ex eo in huius sanctae sedis patrocinio permanserit, constat, cuiusmodi pontifices sint, quàm amantes religionis ac iustitiae, eorum magis, quàm multorum aliorum principum interesse. Deinde cum & ex alijs multis & praecipue ex Illustrissimo Cardinali Ferrariensi patruo suo *Alfonsus secundus* de tua praestanti virtute cognosset: neque nescius esset quanto opere & is, & frater suus Illustrissimus Cardinalis Estensis dignitati tuae vere atque ex animo fauerent, fieri nullo modo poterat, ut non & ipse idem euenire cuperet, quod et patrum quem semper meritissimo plurimi fecit, & fratrem quem aequè amat ac se ipsum, tanto studio procurare intelligebat. Postremo cum ita natura comparatum sit, ut eos quisque ornatissimos ac florentissimos esse cupiat quorum causa plurimum laboravit, in plurimaq; se ac

B maxima

maxima pericula exposuit, necesse est insigniter caram esse Alfonso Ferrariae Duci huius sanctae sedis dignitatem, pro qua maiores ipsius tot labores susceperunt, tot discrimina adierunt, toties de vita fortunisque omnibus dimicarunt. Nihil augendi aut amplificandi causa loquar Pater Beatissime: sed id tantum optima fide testabor, quod, si opus sit, certissimis ac locupletissimis auctoribus probare nullo negotio possum. si ea minutatim persequi uelim quae à principibus Estensibus pro apostolicae sedis auctoritate, ac totius Italiae salute fortiter facta sunt, non dies modo me, sed uox ipsa uiresque deficient. Sed ut omittam ea quae nimis antiqua uideri possunt, (si quidem mille iam anni, & eo amplius sunt, cum haec nobilissima familia floret, aliosque assidue ex alijs principes perpetua quadam serie propagat) illud certe praetermitti non potest, quod cum Fridericus Aenobarbus à Gregorio nono damnatus atque hostis iudicatus, ob idque implacabili aduersus Ecclesiam Romanam odio flagrans, per Italiam immanissimi latronis more baccharetur, vastaret agros, oppida diriperet, depopularetur, incenderet, non sexui, non ordini, non aetati ulli parceret, caede ac sanguine compleret omnia, administrumque ac satellitem crudelitatis suae haberet Eccelinum, quem non tam inter sceleratos tyrannos, quam inter taetras, & immanes belluas numerare merito possumus, utriusque copias non tam numeroso, quam valido exercitu fudit, ac fugauit. Alononius Marchio Estensis.

sis. Quinetiam cum Salinguerra Taurellus, qui Eccelini sororem in matrimonio habebat, eiq; in omni scelere geminus erat, Ferrariam vi & armis occupatam & oppressam teneret, miserorumq; civium cervicibus praedo crudelissimus incubaret, eiusdem Azonis virtute, & armis Ferraria ab illius tyrannide vindicata est. Cuius rei causa primum quidem uniuersus populus Ferrariensis Azonem ipsum dominum, ac principem suum consalutauit, deinde vero pontifices habitatione & sumptuum quos ipse in liberanda Ferraria fecerat, & beneficij quod ab eo apostolica sedes acceperat, eandem illam urbem ei posterisq; eius habendam ac regendam concesserunt. Neque unquam quoties aliqua sese obtulit occasio, recusarunt Principes Estenses, dum pro ecclesia propugnarent, se suaq; omnia prompto animo in omne discrimen opponere. Quae omnia aliaq; eiusdem generis plurima non Ferrariensium tantum annalibus, quorum hac in parte fides alicui fortassis suspecta esse possit, sed optimi cuiusque illorum temporum, aut etiam inferiorum scriptoris monumentis prodita, & testata sunt. His virtutibus domus Estensis ad tantam gloriam iampridem peruenit, ut summi Pontifices, ut Imperatores, ut Hungariae, ut Galliae Reges, alijq; potentissimi principes pulchram sibi ac decoram illius affinitatem iudicarint. Hae causae sunt Beatissime Pater, cur Alfonsus secundus, qui neque pietate in Deum, neque obseruantia erga

Sedem Apostolicam, neque ulla denique virtute cuiquam ex maioribus suis cedere meditatur, te pontifice declarato, incredibile quoddam ex ea re gaudium ceperit. Neque quicquam libentius fecisset quam ut ad te primo quoque tempore veniret, & sanctissimis pedibus tuis aduolutus quantopere tibi, & huic sanctae sedi deuotus addictusque sit modis omnibus declararet, ac patefaceret, nisi id temporum ratio prohibuisset. Sed cum ita euenisset ut felicissimi pontificatus tui principium in id tempus incidisset quo ipse uxorem domum duxerat: iudicauit te pro tua singulari clementia non iniquo animo laturum, si prius coepta nuptiarum solemnia celebraret, ac cum uxore unum, aut alterum mensem commoraretur: deinde ad hoc debitum officium tibi praestandum veniret. Nunc autem aliud interea multo grauius obiectum est impedimentum. Nam cum sceleratissimus ille religionis nostrae hostis Turcarum tyrannus numerosissimo exercitu Hungariae immineat, generosissimus princeps qui admirabili studio ardeat incedendi assidue per vestigia maiorum suorum, Maximiliano Imperatori uxoris suae fratri sponte se in belli, ac discriminis societatem obtulit, ei que pollicitus est, simulatque accersitus esset, se ad eum nulla interiecta mora cum quantis posset copijs esse uenturum. O vis virtutis quid non in pectoribus uere generosis efficit? Non dulcedine patriae, quam abitu suo maestam & pauentem relinquit, non nuper ductae uxoris caritate, quae sibi eo discedente à uisceribus

*suis distrabi ac diuelli uidetur, non hostis feritate, non pe-
riculi magnitudine retineri fortissimus Princeps potest.
Valeant, inquit, valeant alia omnia. ubi Christianae
Reipublicae defensio agitur, indignus sim maioribus
meis, si quicquam ei anteponendum putem. Verebatur
autem, si huc iter cepisset, ne interea accideret aliquid,
ut statim regredi atque in Hungariam proficisci necesse
haberet: neque dubitabat fore ut haec excusatio sua à te
quoque Beatissime Pater non modo acciperetur, ue-
rum etiam commendaretur. Sed quod ipse si licuisset
praesens facturus erat, idem nunc per hunc Illustrissi-
mum Principem ac Marchionem Franciscum Esten-
sem patrum suum facit: quo deligere neminem pote-
rat in quo plus inesset uel fidei uel auctoritatis. Per eum
igitur Beatissime Pater Alfonsus secundus Ferrariae
Dux eam quam debet tibi, & sanctae sedi apostolicae
obedientiam praestat, se suaq; omnia tibi tradit ac con-
secrat, semperq; se in tua, atque huius sanctae sedis pote-
state fore sanctissime pollicetur. Tu eum vicissim Bea-
tissime Pater, ut ipse te sine ulla dubitatione facturum
esse confidit, paterna beneuolentia complectere: & quem
admodum ipse semper omnes vires suas ad defenden-
dam tuam, & apostolicae sedis dignitatem studiosissime
conferet: ita tu eum totamq; una familiam Estensem,
eximium nobilitatis Italicæ florem, non tuendam modo
tibi, ac conseruandam, sed amplificandam etiam indies
ac cohonestandam iudicato.*

